

**Załącznik do Uchwały Nr V/37/11
Rady Miejskiej we Fromborku
z dnia 30.03.2011 r.**

SYSTEM MONITORINGU I EWALUACJI STRATEGII ROZWOJU MIASTA I GMINY FROMBORK

Dynamika zdarzeń zachodzących zarówno w najbliższym otoczeniu Miasta i Gminy Frombork jak i w ich otoczeniu zewnętrznym wymagają aby Strategia będąca wieloletnim dokumentem wyznaczającym cele rozwojowe wynikające z prowadzonej przez samorząd polityki odzwierciedlała zmiany.

Poprzez propozycje zawartych projektów i zadań odpowiadających założeniom regionalnej polityki rozwoju Strategia pośrednio odnosi się również do polityki strukturalnej UE, wpisując się w kolejne okresy programowania funduszy strukturalnych i Europejskiego Funduszu Społecznego.

Informacje i dane zgromadzone w określonych odstępach czasu, w przyjętym układzie tematycznym odnoszącym się do obszarów działania gminy (monitoring), ich analiza oraz interpretacja wyników (ewaluacja), pozwalają ocenić stopień realizacji zadań zawartych w Strategii oraz mogą stanowić podstawę do wprowadzania ewentualnych zmian, lub po dłuższym okresie realizacji, do podjęcia decyzji o stworzeniu na ich bazie nowego dokumentu programowego.

Zakres monitoringu i ewaluacji Strategii wyznaczają określone w niej cele strategiczne, operacyjne, działania, zadania, projekty oraz przedsięwzięcia.

Celem tego opracowania jest nadanie jednolitych ram procesowi monitoringu i ewaluacji jako niezbędnym elementom jej wdrażania i realizacji, zgodnie z zasadami obowiązującymi dla dokumentów strategicznych.

Zgodnie z tymi zasadami Strategia musi być:

- zgodna z zasadami zrównoważonego rozwoju – co oznacza, że w procesie realizacji zadań zachowany jest ład społeczny, ekonomiczny, przestrzenny i zasady poszanowania dla środowiska naturalnego,
- dokumentem dynamicznym – co oznacza, że podlega zmianom w zależności od aktualnych wyzwań i potrzeb, a więc jest aktualizowana,
- weryfikowana w procesie konsultacji społecznych – co oznacza reagowanie na potrzeby i oczekiwania mieszkańców,
- spójna z regionalną polityką rozwoju, strategią rozwoju kraju, strategiami sektorowymi, a także uwzględnia zasady wynikające z dyrektyw i rozporządzeń obowiązujących członków Unii Europejskiej (co warunkuje pozyskiwanie środków pomocowych),
- zgodna w warstwie realizacyjnej ze schematem SMART tj. zadania wskazane do realizacji powinny być: konkretne (**S**pecific), mierzalne (**M**easurable), uzgodnione (**A**greed), wykonalne (**R**ead) oraz określone w czasie (**T**imed).

Aktualizacja Strategii pozwala na:

- urealnienie wizji przyszłości gminy, potwierdza spełnienie misji,
- podejmowanie trafnych bieżących decyzji skutkujących w przyszłości, bo wynikających z obiektywnego rozeznania obszarów problemowych,
- poznanie rzeczywistego stanu miasta i gminy oraz szybkie reagowanie,
- stworzenie rzetelnej bazy informacyjnej dla opracowywanych innych wymagalnych ustawowo lub przez programy operacyjne dokumentów strategicznych i programów rozwojowych Miasta i Gminy (ze względu na dostępność do aktualność danych),
- poprawę funkcjonowania obszarów działania gminy poprzez szybkie reagowanie na zachodzące zmiany,
- określenie pozycji konkurencyjnej Miasta i Gminy wobec innych samorządów.

Elementy składające się na proces monitoringu i ewaluacji oraz aktualizacji Strategii:

- diagnoza stanu, a na tej podstawie opracowywanie raportów, w których zostanie określone w jakim miejscu rozwoju w stosunku do pierwotnych założeń gmina się znajduje,
- prace analityczne i diagnostyczne prowadzone w poszczególnych obszarach funkcjonowania Miasta i Gminy na bazie gromadzonych systematycznie danych rzeczowych, finansowych oraz statystycznych Urzędu Miasta i Gminy, pochodzących ze statystyk regionalnych, Banku Danych Regionalnych GUS oraz przy wykorzystaniu opracowanego systemu wskaźników i mierników służących porównaniom i ocenie,
- analiza uwarunkowań rozwojowych poszczególnych obszarów działania gminy przy współudziale zapraszanych przez Burmistrza do współpracy przedstawicieli społeczności lokalnej, w tym: podmiotów gospodarczych i instytucji działających na obszarze miasta i gminy, przedstawicieli organizacji pozarządowych (uspolecznienie procesu),
- na podstawie przeprowadzonego monitoringu i ewaluacji weryfikacja celów strategicznych i operacyjnych oraz zadań w odniesieniu do istniejących zapisów Strategii i wskazywanie ewentualnych propozycji zmian,
- formułowanie strategicznych projektów i zadań oraz wskazywanie środków finansowych niezbędnych do ich osiągnięcia, z uwzględnieniem możliwości pozyskiwania środków zewnętrznych krajowych i z funduszy pomocowych Unii Europejskiej,
- w zależności od zakresu zmian i wynikających z nich potrzeb, aktualizacja obowiązującego dokumentu Strategii lub podejmowanie decyzji o opracowaniu nowego,
- w przypadku daleko idących zmian, co z reguły wiąże się z nowym okresem programowania budżetu Unii Europejskiej, a tym samym nowymi priorytetami

rozwoju, opracowywanie projektu nowej Strategii i poddanie jej konsultacjom społecznym oraz Rady Miejskiej,

- analiza sugestii i uwag wynikających z konsultacji społecznych i ewentualne ich uwzględnianie w aktualizowanej nowej Strategii.

Efektywne wdrażanie Strategii wymaga stworzenia sprawnego i czytelnego systemu monitorowania i oceny, który pozwoli na obserwację rezultatów prowadzonych działań oraz w razie potrzeby wprowadzanie korekt (aktualizacja).

Jego podstawowym elementem są racjonalnie dobrane, mierzalne i weryfikowalne wskaźniki oraz mierniki, które ułatwiają konsekwentne śledzenie zmian oraz prowadzenie porównań zarówno w obrębie samego miasta i gminy, jak i w odniesieniu do innych samorządów lub średnich osiąganych poziomów dla województwa czy kraju. Tą drogą można określić również konkurencyjność gminy.

Skuteczny monitoring i ewaluację warunkują:

- aktualne dane statystyczne i informacje dotyczące obszarów funkcjonowania miasta i gminy, wskazujące na zachodzące zmiany społeczne, gospodarcze, przestrzenne oraz w środowisku naturalnym. Pomocne będą dane dotyczące innych gmin, powiatu i województwa, czy też kraju, stanowiąc materiał porównawczy dla przeprowadzanej oceny,
- rzetelnie przygotowywane raporty okresowe ze stanu realizacji Strategii,
- bieżące śledzenie zmian i aktualizowanie zapisów,
- zachowanie w procesie wdrażania Strategii zasad partnerstwa, równości szans, spójności rozwoju przestrzennego oraz zgodności z wojewódzką i krajową polityką rozwoju,
- zachowanie odpowiedniej częstotliwości, a tym samym ciągłości procesów monitorowania.

Zachowanie zgodności zadań i celów wyznaczonych w Strategii z dokumentami strategicznymi regionu i kraju warunkuje pozyskiwanie środków z funduszy pomocowych. Dlatego te elementy powinny być poddane szczególnej ocenie.

1. NARZĘDZIA MONITORINGU.

Monitoring zawsze powinien być dokonywany w sytuacji wprowadzania nowych zadań do Strategii oraz w każdym przypadku, kiedy konieczne jest przeprowadzanie kompleksowej aktualizacji wynikającej z daleko idących zmian (np. zmiana priorytetów polityki rozwoju

regionu i kraju, kolejny okres programowania budżetu unijnego i możliwość pozyskania środków z funduszy strukturalnych w ramach wyznaczonych nowych priorytetów).

Do prawidłowej oceny stopnia realizacji Strategii konieczne są nie tylko informacje opisowe odnoszące się do poszczególnych obszarów działania miasta i gminy, ale przede wszystkim dane o charakterze statystycznym, przedstawione w postaci konkretnych wskaźników i mierników. Pozwalają one bowiem na dokonywanie porównań analizowanych cech i określenie stanu w stosunku do poziomu wyjściowego, czy też zmian na przestrzeni lat w stosunku do pierwotnych założeń, dając tym samym czytelny i jednoznaczny obraz sytuacji w danym obszarze. Aby obraz zmian w danym obszarze był prawdziwy wskaźniki i mierniki należy interpretować łącznie.

Istotnym narzędziem służącym ocenie efektów realizacji Strategii powinno być również porównywanie osiąganych wyników z innymi samorządami, gminami, powiatem, średnimi dla podregionu, województwa czy kraju. W ten sposób można będzie określić w jakim miejscu rozwoju znajduje się gmina, jakie wskaźniki wymagają poprawienia, aby mieszkańcom żyło się lepiej.

Kontrola i ocena realizacji Strategii będzie prowadzona w postaci:

- ✓ bieżącej kontroli realizowanych zadań – co roku,
- ✓ monitoringu operacyjnego – raz na dwa lata,
- ✓ monitoringu strategicznego – raz na cztery lata oraz
- ✓ dwukrotnej ewaluacji (mid –term – po połowie okresu wdrażania i ex-post – po zakończeniu kolejnego okresu realizacji),

w oparciu o system mierników odnoszących się do wskaźników bazowych zawartych w „Diagnozie prospektywnej stanu Miasta i Gminy Frombork” (podlegającej również okresowej aktualizacji danych raz na dwa lata).

Listę wskaźników, które mogą być wykorzystywane w procesie monitoringu i ewaluacji przedstawiono w tabelach stanowiących element tego opracowania.

2. OCENA REALIZACJI STRATEGII.

Za prawidłowe funkcjonowanie systemu wdrażania, monitorowania i ewaluacji Strategii będzie odpowiadał powołany Zarządzeniem Burmistrza Pełnomocnik Burmistrza ds. realizacji Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Frombork (w dalszej treści dla uproszczenia określany jako „Pełnomocnik”).

Monitoring i ewaluacja będą prowadzone przez Pełnomocnika w ramach wyznaczonego Zespołu Zadaniowego powoływanego przez Burmistrza. Zespół będzie składał się z pracowników merytorycznych Urzędu Miasta i Gminy i jego jednostek

organizacyjnych. Pracownicy związani branżowo z konkretnym obszarem działania Miasta i Gminy będą zobowiązani do dostarczania informacji Zespołowi Zadaniowemu wg zaleceń i wytycznych Pełnomocnika.

2.1. COROCZNA KONTROLA.

Najniższy poziom monitoringu będzie dotyczył **corocznej kontroli** realizacji zadań wymienionych w Strategii i odniesienia się do zadań nie realizowanych oraz określenia przyczyn występujących rozbieżności. Powinien być prowadzony w oparciu o wybrany zestaw wskaźników i mierników, po zakończeniu roku budżetowego, do końca kwartału roku następującego po nim i zakończony raportem, w którym zostaną przedstawione ewentualne propozycje wprowadzenia zmian, o ile zaistnieje taka potrzeba.

OPIS DZIAŁAŃ.

Kontrolę prowadzi Pełnomocnik, na podstawie opracowanych tabel/szablonów/kart zadań i odpowiednio dobranych z załączonego do tego opracowania zestawu wskaźników i mierników. Tak przygotowany materiał będzie kierowany do opracowania do merytorycznych referatów i jednostek organizacyjnych Urzędu Miasta i Gminy odpowiadających za realizowanie konkretnych zadań Strategii. Dobór wskaźników jest uzależniony od rodzaju realizowanych zadań oraz oczekiwań władz Miasta i Gminy co do zakresu oczekiwanych informacji.

Wyniki kontroli przedstawiane będą w postaci raportu, w którym zostaną zawarte interpretacje uzyskanych informacji, wskazane problemy i propozycje ich rozwiązania oraz ewentualne wnioski o wprowadzenie zmian. W przypadku konieczności wprowadzenia zmian obowiązuje procedura jak w monitoringu operacyjnym.

Raport jest dla Burmistrza podstawą do przedłożenia Radzie Miejskiej informacji z realizacji założeń Strategii w minionym roku i ewentualnego proponowania zmian.

Kolejne monitorowanie stopnia realizacji celów Strategii będzie odbywało się poprzez cykliczne zbieranie danych ilościowych oraz informacji jakościowych, ocenę ewentualnych rozbieżności pomiędzy przyjętymi celami i osiągniętymi rezultatami w ramach monitoringu operacyjnego i strategicznego, zakończonych raportami.

2.2. MONITORING OPERACYJNY.

Będzie prowadzony nie rzadziej niż raz na dwa lata, po zakończeniu drugiego roku budżetowego, do końca drugiego kwartału roku następującego po nim.

OPIS DZIAŁAŃ:

1. Proces rozpoczyna zarządzenie Burmistrza o rozpoczęciu monitoringu operacyjnego, terminie jego wykonania oraz powołaniu Zespołu Zadaniowego.

2. Za przeprowadzenie monitoringu operacyjnego odpowiada Pełnomocnik.
3. Pełnomocnik wraz z Zespołem ustala: harmonogram pracy, zakres i formę przygotowania informacji przez jednostki organizacyjne i referaty realizujące zadania Strategii oraz termin ich dostarczenia, określa wskaźniki realizacji jakie należy przedstawić (wg wykazu zawartego w tych procedurach). W oparciu o uzyskane informacje uzupełnia dane statystyczne wg schematów tabel zawartych w „Diagnozie prospektywnej stanu Miasta i Gminy Frombork” za ostatnie dwa lata. Po otrzymaniu informacji zwrotnych Pełnomocnik wraz z Zespołem: przeprowadzają analizę wyników, określają stopień wykonania zapisów przyjętych w Strategii w odniesieniu do dwóch minionych lat, wskazują na ewentualne odchylenia/zagrożenia dla realizacji zadań strategii, wskazują na nowe potrzeby i konieczne korekty.
4. Na podstawie prac Zespołu Zadaniowego Pełnomocnik sporządza raport dla Burmistrza, w którym przekazuje informacje o stopniu realizacji Strategii i zaawansowania zadań, zauważonych niedociągnięciach, problemach, propozycjach rozwiązania. Ewentualnie wnioskuję o wprowadzenie zmian.
5. Jeżeli w wyniku przeprowadzonego monitoringu wskazana zostanie potrzeba uzupełnienia lub zmiany dokumentu Strategii, która będzie istotna, Burmistrz posługując się opinią Zespołu Zadaniowego zwraca się do Rady Miejskiej z projektem uchwały o dokonanie aktualizacji dokumentu Strategii.
6. Roczne raporty z kontroli wykonania zadań Strategii są elementami składowymi monitoringu operacyjnego.
7. W roku sporządzania monitoringu operacyjnego nie prowadzi się odrębnej kontroli bieżącej zadań i nie sporządza raportu, z tego względu, że takie same działania są prowadzone w ramach tego monitoringu.

Monitoring na poziomie operacyjnym może stać się podstawą dokonania aktualizacji Strategii, jeśli na podstawie przedstawionych informacji zaistnieje taka potrzeba (np. wynikająca z możliwości aplikowania do konkretnego programu pomocowego). Wówczas Burmistrz posługując się opinią Zespołu Zadaniowego zwraca się do Rady Miejskiej z projektem uchwały o dokonanie aktualizacji Strategii w tym zakresie.

2.3. MONITORING STRATEGICZNY.

Wykonywany raz na cztery lata, po zakończeniu czwartego roku, do końca drugiego kwartału roku następującego po nim.

Jego zadaniem jest ocena realizacji Strategii pod kątem aktualnych potrzeb Miasta i Gminy oraz stopnia zrealizowania dotychczasowych zadań zapisanych w dokumencie. Należy przyjąć, że na przestrzeni czterech lat wystąpią na tyle istotne zmiany w poszczególnych obszarach funkcjonowania Miasta i Gminy, że konieczne będą zmiany w zapisach

dokumentu. Będzie to związane np. z: usunięciem zdezaktualizowanych zapisów, ponieważ zadania zostały zrealizowane, zmianą struktury i nazewnictwa celów oraz zadań wynikającą z nowej oceny lub z innych wytycznych polityki regionalnej, z potrzebą dodania nowych zadań, koniecznością przeformułowania nazw celów czy zadań, która wyniknie z potrzeby uwzględnienia zmian jakie zaszły w poszczególnych obszarach funkcjonowania Miasta i Gminy lub z zasad programu pomocowego do którego się aplikuje o środki finansowe.

OPIS DZIAŁAŃ:

1. Proces rozpoczyna zarządzenie Burmistrza o rozpoczęciu monitoringu strategicznego, terminie jego wykonania oraz powołaniu Zespołu Zadaniowego.
2. Za przeprowadzenie monitoringu strategicznego odpowiada Pełnomocnik.
3. Pełnomocnik wraz z Zespołem ustala: harmonogram pracy, zakres i formę oczekiwanych informacji z jednostek organizacyjnych i referatów realizujących zadania Strategii oraz termin ich dostarczenia, określa wskaźniki realizacji jakie należy przedstawić (wg wykazu zawartego w procedurach), uzupełnia dane statystyczne wg schematów tabel zawartych w „Diagnozie prospektywnej stanu Miasta i Gminy Frombork” za ostatnie dwa lata (pierwsze dwa lata określał raport operacyjny). Zespół opracowuje ankietę dla mieszkańców i ją rozprowadza.

Po otrzymaniu informacji zwrotnych Pełnomocnik wraz z Zespołem: przeprowadzają analizę wyników, określają stopień wykonania zapisów przyjętych w Strategii w odniesieniu do czterech minionych lat, wskazują na odchylenia od założeń, wskazują na nowe potrzeby i konieczne korekty.

4. Na bazie przygotowanych w ramach Zespołu Zadaniowego dokumentów Pełnomocnik opracowuje raport o stanie miasta i gminy za ostatnie cztery lata, który przekazuje Burmistrzowi. W raporcie wskazuje zakres potrzebnych prac jakie należy wykonać w celu aktualizacji Strategii. W proces włączony jest Konwent Rozwoju Miasta i Gminy (uspolecznienie).
5. Przygotowanie projektu aktualizacji Strategii lub w razie konieczności opracowania nowego dokumentu i przedłożenie pod obrady Rady Miejskiej.
6. Podjęcie uchwały w sprawie aktualizacji Strategii /przyjęcia nowego dokumentu.
W przypadku konieczności opracowania nowej Strategii podstawę do prowadzenia prac będzie stanowiła aktualna „Diagnoza prospektywna stanu Miasta i Gminy Frombork”.
7. W roku sporządzania monitoringu strategicznego nie prowadzi się odrębnej kontroli bieżącej zadań oraz monitoringu operacyjnego, z tego względu, że wchodzi w skład tego procesu.

Kompleksowej oceny Strategii dokonują Burmistrz i Rada Miejska na podstawie końcowych raportów monitoringu oraz ewaluacji (w którym zawarta będzie odpowiedź czy

założenia opracowanego dokumentu strategicznego zostały osiągnięte w postaci widocznej poprawy warunków życia mieszkańców).

Proces monitoringu strategicznego powinien zawierać jak najwięcej informacji na temat wpływu wdrażania Strategii na poziom życia mieszkańców miasta i gminy. Podczas oceny (ewaluacji) zagadnień kluczowych dla rozwoju i konkurencyjności gminy wskazane jest odniesienie wskaźników syntetycznych do zawartych w Systemie Analiz Samorządowych. Dotyczy to głównie obszarów ważnych z punktu widzenia poprawy jakości życia mieszkańców, w szczególności: poziomu bezrobocia, wzrostu gospodarczego, ochrony zdrowia i poziomu pomocy społecznej, wyrównywania szans dzieci i młodzieży, czynników demograficznych oraz jakości środowiska naturalnego.

Dodatkowym elementem oceny działań samorządu po czterech latach będą ankiety skierowane do mieszkańców.

3. PLAN OPERACYJNY W SYTUACJI OPRACOWYWANIA NOWEGO DOKUMENTU STRATEGII.

1. Analiza stanu, w tym analiza posiadanych zasobów.
2. Weryfikacja wyników analizy aktualnego stanu, uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych, kierunków rozwoju, w odniesieniu do zapisów dotychczasowej Strategii rozwoju.
3. Ustalenie strategicznych elementów „Diagnozy stanu”, analiza SWOT.
4. Weryfikacja misji.
5. Weryfikacja wizji.
6. Weryfikacja głównych kierunków rozwoju.
7. Weryfikacja celów strategicznych (długofalowych) i celów operacyjnych (średniookresowych) w odniesieniu do wyznaczonych w pierwotnym dokumencie Strategii.
8. Analiza metod realizacji Strategii i potencjalnych źródeł finansowania rozwoju.
9. Powiązanie zadań z priorytetami i działaniami polityki regionalnej, funduszy strukturalnych Unii Europejskiej, Europejskiego Funduszu Społecznego.
10. Analiza zgodności z dokumentami strategicznymi wyższego rzędu (Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Województwa Warmińsko Mazurskiego do 2020r, Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: regiony, miasta, obszary wiejskie).
11. Określenie planów działań - zadań realizujących poszczególne kierunki i cele rozwoju dla nowej Strategii.

- 12.** Określenie ram organizacyjnych – wdrażanie Strategii, partnerzy, terminy realizacji, źródła finansowania.

Dokumenty powiązane ze Strategią :

- ✓ Budżet zadaniowy
- ✓ Wieloletnie Plany inwestycyjne i Wieloletnie Plany Finansowe
- ✓ Sektorowe Programy Operacyjne

4. EWALUACJA STRATEGII.

Przedmiotem ewaluacji są długoterminowe efekty Strategii (oddziaływanie) oraz osiągnięte rezultaty.

Ewaluacja pozwala odpowiedzieć na pytanie – czy zostały osiągnięte zamierzone w Strategii cele w oparciu o określone kryteria:

- trafności – ocena związku pomiędzy zdefiniowanymi celami a istniejącymi problemami społeczno-gospodarczymi, które zostały rozwiązane dzięki realizacji zadań Strategii, czy odpowiadały potrzebom i oczekiwaniom mieszkańców,
- skuteczności – porównanie osiągniętych produktów i rezultatów z planowanymi, ocena stopnia osiągnięcia planowanych wskaźników,
- efektywności – wskazuje na zachodzące relacje pomiędzy osiągniętymi produktami, rezultatami a wkładem (zwłaszcza finansowym, który został użyty, by je osiągnąć),
- użyteczności – sprawdza czy rozwiązany został problem, który był zidentyfikowany na etapie planowania,
- trwałości – ocenia szanse oddziaływania efektów realizacji Strategii w średnim i długim okresie, odpowiada na pytanie czy wsparcie udzielone w ramach realizacji Strategii przyniosło rezultaty w postaci widocznej zmiany jakości życia mieszkańców.

Rolą ewaluacji jest również identyfikowanie czynników, które przyczyniły się do osiągnięcia efektów Strategii oraz tych, które stanowiły przeszkodę w realizacji i nastroczały problemy. Ewaluacja może dotyczyć realizacji całej strategii jak i (w zależności od potrzeb) tylko wybranego zagadnienia, odniesionego do konkretnego obszaru.

Powinna być przeprowadzona dwukrotnie, w połowie okresu wdrażania Strategii (mid-term) oraz po zakończeniu etapu jej realizacji (ex-post), zawsze w powiązaniu z procesem monitoringu.

5. KOMUNIKACJA SPOŁECZNA.

Realizacja zadań Strategii odbywa się na rzecz mieszkańców i ma w efekcie prowadzić do poprawy warunków ich życia. Aby działania były skuteczne i jednocześnie odpowiadały na zapotrzebowanie społeczne konieczna jest współpraca władz Miasta i Gminy z podmiotami gospodarczymi, lokalną społecznością oraz organizacjami pozarządowymi, a w jej ramach informowanie o podejmowanych zadaniach i działaniach oraz zmianach. W tym celu Burmistrz zaprasza do współpracy przedstawicieli wymienionych środowisk tworząc Konwent Rozwoju Miasta i Gminy.

W celu informowania o swoich działaniach Władze Miasta i Gminy mogą wykorzystywać różne drogi i formy przekazywania informacji, w tym np. poprzez:

- umieszczenie Strategii oraz jej aktualizowanych wersji na stronie internetowej (Biuletyn Informacji Publicznej),
- umieszczanie na stronie internetowej bieżących informacji o realizowanych zadaniach i projektach oraz współfinansowaniu zewnętrznym (np. w zakładce aktualności).
- wykorzystywanie środków masowego przekazu (media, prasa lokalna).

6. WSKAŹNIKI I MIERNIKI

Zasadniczym elementem procesu monitoringu i ewaluacji jest odpowiedni dobór wskaźników¹ i mierników², które warunkują sprawne monitorowanie Strategii oraz umożliwiają sporządzanie analiz porównawczych, dostarczają wiarygodnych informacji o poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego miasta i gminy.

Podstawą dla opracowanego systemu wskaźników był katalog oficjalnych danych statystycznych dostępnych na poziomie Urzędu Miasta i Gminy i jego jednostek organizacyjnych, Banku Danych Regionalnych GUS, Systemu Analiz Samorządowych.

Ze względów praktycznych jest to tzw. otwarty zestaw wskaźników i mierników, co oznacza możliwość wprowadzania nowych lub poszerzania zakresu już istniejących. W sytuacji, gdy nie będzie możliwości dobrania jednego wskaźnika/miernika mierzącego cel (bo na jego realizację składa się np. kilka celów operacyjnych czy działań) mogą być formułowane wskaźniki syntetyczne, budowane na bazie wymienionych w tym opracowaniu.

W procesie monitoringu i ewaluacji wskaźniki dobierane będą odpowiednio do określonych celów Strategii: strategicznych i operacyjnych oraz zadań, w taki sposób aby obrazowały wpływ realizacji Strategii na przeobrażanie obszaru miasta i gminy oraz

¹ wskaźnik -pozwala na interpretację stanu lub tendencji, np. wskaźnik bezrobocia, odsetek osób korzystających z pomocy społecznej

² miernik- mierzy dany proces np. liczba bezrobotnych, liczba korzystających z pomocy społecznej

wskazywały konkretne rezultaty. W przypadku MGOPS i szkół wskazane jest stosowanie wskaźników odnoszących się do poszczególnych działań i zadań.

Monitorowanie wymaga posiadania bazy odniesienia dla mierników i wskaźników. Taką bazą jest „Diagnoza prospektywna stanu Miasta i Gminy Frombork” opracowana na koniec 2010r., która również będzie podlegała procesowi aktualizacji wg zawartego w niej układu tabel i rozbudowywana w zależności od bieżących potrzeb.

Przy budowaniu zestawu wskaźników i mierników brano pod uwagę;

- nazewnictwo – możliwie precyzyjne, jednoznaczne w treści,
- przeznaczenie – czemu mają służyć, jakie zjawisko mierzyć,
- możliwość uzyskania informacji -dostępność danych,
- miarę – konkretne odniesienie do ilości, wartości, jakości,
- wartość bazową – zasób posiadanych informacji. Wskaźniki bazowe stanowią bardzo ważny dla monitoringu punkt odniesienia, bez którego nie jest możliwa kompleksowa analiza i ocena zmian.
- wartość docelową – wartość, którą wyznaczono do osiągnięcia w określonym czasie,
- spełnienie obowiązujących kryteriów dla wskaźników i mierników – zgodnie z regułą SMART ³

Zakłada się, że w fazie monitoringu i ewaluacji będą identyfikowane trzy rodzaje wskaźników:

Produktu:

- ✓ określające bezpośredni efekt realizowanej inwestycji/zadania,
- ✓ mierzące stopień wykonania celów operacyjnych,
- ✓ odnoszące się do pomiaru efektywności oraz skuteczności,
- ✓ dotyczące wyłącznie okresu realizacji strategii, odpowiadające bezpośrednim i natychmiastowym efektom, które wynikają z realizacji danego działania.

Rezultatu:

- ✓ dostarczające informacji o bezpośrednich zmianach jakie nastąpiły jako efekt realizacji konkretnych działań Strategii (mogą przybierać formę wskaźników materialnych lub finansowych),
- ✓ odnoszące się do pomiaru efektywności i skuteczności efektów realizacji Strategii, zaraz po zrealizowaniu.

Oddziaływania:

³ konkretne (**Specific**) – jednoznaczne sformułowanie i nie pozostawiające miejsca na luźną interpretację, ich zrozumienie nie powinno stanowić kłopotu; mierzalne (**Measurable**) – możliwe do pomiaru przy użyciu odpowiednich do tego narzędzi, dostępne (**Attainable**) – informacje potrzebne do pomiaru wskaźnika są lub będą dostępne -realistyczne (**Realistic**) – możliwe do uzyskania w przedstawionym zakresie, określone w czasie (**Timed**) – mające określony jednolity horyzont czasowy dla pomiaru,

- ✓ służące do pokazania trwałych zmian, które są wynikiem realizacji Strategii,
- ✓ odnoszące się do konsekwencji realizacji zadań dla lokalnej społeczności,
- ✓ mierzące długofalowe konsekwencje realizacji Strategii, weryfikowane i prezentowane po zakończeniu realizacji Strategii lub jej etapów, w odniesieniu do sytuacji na danym obszarze przed rozpoczęciem realizacji Strategii oraz wskazujące na wpływ na sytuację społeczno-gospodarczą gminy w pewnym okresie od zakończenia (np. wzrost odsetka bezrobotnych uczestniczących w szkoleniach).

W procesie monitoringu i ewaluacji dla określania zmian zachodzących w danym obszarze funkcjonowania Miasta i Gminy w wyniku realizacji określonych działań Strategii będą wykorzystywane również wskaźniki kontekstowe, które pokazują dane zjawisko w szerszym kontekście (perspektywie), w odniesieniu do innych gmin, powiatu, średnich dla regionu, województwa czy kraju lub w odniesieniu do okresów czasu.

W zależności od potrzeb zachodzące zjawiska mogą być opisywane w ujęciu statycznym (np. poziom bezrobocia) lub dynamicznym (tempo zmian jakie miały miejsce na danym obszarze w określonym horyzoncie czasowym np. zmiana poziomu bezrobocia).

W procesie monitoringu i ewaluacji uwzględniane będą również wskaźniki o charakterze finansowym (np. wydatki gminy na oświatę /1 mieszkańca).

I.

PRZESTRZEŃ I ŚRODOWISKO

WSKAŹNIKI I MIERNIKI

WSKAŹNIKI	
1.	Ludność na 1 km ² (gęstość zaludnienia) [osoby]
2.	Kobiety na 100 mężczyzn [osoby]
3.	Małżeństwa na 1000 ludności [szt.]
4.	Urodzenia żywe na 1000 ludności [osoby]
5.	Zgony na 1000 ludności [osoby]
6.	Przyrost naturalny na 1000 ludności [osoby]
7.	Odnowienia leśne i zalesienia do ogólnej powierzchni lasów na terenie gminy [%]
8.	Lesistość [%]
9.	Udział ludności obsługiwanej przez oczyszczalnię do ludności ogółem [%]
10.	Powierzchnia zieleni ogólnodostępnej do terenów zabudowanych [%]
11.	Wydatki inwestycyjne gminy na ochronę środowiska w stosunku do wydatków inwestycyjnych ogółem [%]
12.	Przyrost powierzchni terenów objętych ochroną prawną [%]
13.	Udział powierzchni prawnie chronionych w powierzchni ogółem [%]
14.	Wydatki gminy na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego na 1 mieszkańca [zł]
15.	Wydatki gminy na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska ogółem na 1 mieszkańca [zł]
16.	Wydatki gminy na utrzymanie czystości/oczyszczanie obszaru gminy na 1 mieszkańca w skali roku [zł]
17.	Wydatki na utrzymanie i odnowienie zieleni w gminie na 1 mieszkańca w skali roku [zł]
MIERNIKI	
1.	Liczba gospodarstw domowych na obszarze gminy [szt.]
2.	Liczba mieszkańców gminy wg sołectw i wsi oraz liczby gospodarstw domowych [osoby]
3.	Liczba ludności wg stałego miejsca zamieszkania [osoby]
4.	Grunty zabudowane i zurbanizowane w tym: tereny mieszkalne, tereny przemysłowe, inne tereny zabudowane, zurbanizowane tereny niezabudowane, tereny wypoczynkowe, tereny komunikacyjne, w tym drogi, użytki kopalne [ha],
5.	Powierzchnia gruntów przeznaczonych do zalesienia [ha],
6.	Powierzchnia gruntów przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową [ha],
7.	Powierzchnia gruntów przeznaczonych pod zabudowę letniskową [ha],
8.	Powierzchnia gruntów przeznaczonych pod zabudowę przemysłową [ha],
9.	Liczba odnowionych obiektów zabytkowych ogółem [szt.]
10.	Liczba odnowionych obiektów zabytkowych w zasobach prywatnych [szt.]
11.	Liczba obiektów indywidualnych wpisanych do rejestru zabytków, poddanych pracom konserwatorskim i restauratorskim w roku [szt.]
12.	Liczba obiektów wpisanych w danym roku do rejestru zabytków [szt.]
13.	Liczba zabytków ruchomych wpisanych do rejestru zabytków [szt.]
14.	Powierzchnia użytków ekologicznych [ha],
15.	Powierzchnia objęta planem zagospodarowania przestrzennego w danym roku [ha],
16.	Powierzchnia wyłączeń gruntów z produkcji rolnej w danym roku przeznaczona pod

	zabudowę [ha]
17.	Powierzchnia lasów prywatnych [ha],
18.	Powierzchnia lasów ogółem [ha],
19.	Powierzchnia terenów prawnie chronionych [ha],
20.	Powierzchnia gruntów leśnych ogółem [ha]
21.	Zalesienia ogółem[ha]
22.	Zalesienia realizowane przez zarządy lasów państwowych[ha]
23.	Wydobycie kruszywa naturalnego w roku[tys. ton]
24.	Grunty nieleśne przeznaczone do zalesienia [ha]
25.	Liczba nowo zarejestrowanych pomników przyrody [szt.]
26.	Emisja zanieczyszczeń pyłowych w t/rok na km ²
27.	Emisja zanieczyszczeń gazowych w t/rok (bez dwutlenku węgla) ogółem na km ²
28.	Emisja dwutlenku siarki w t/rok ogółem na km ²
29.	Emisja tlenków azotu w t/rok ogółem na km ²
30.	Emisja tlenku węgla w t/rok ogółem na km ²
31.	Emisja dwutlenku węgla t/rok ogółem na km ²
32.	Liczba obiektów użyteczności publicznej i placówek oświatowych objętych termomodernizacją [szt.]
33.	Liczba wybudowanych nowoczesnych ekologicznych kotłowni [szt.]
34.	Powierzchnia zrehabilitowanych terenów [ha]
35.	Liczba mieszkańców uczestniczących w programach i akcjach ekologicznych [osoby]
36.	Powierzchnia zagospodarowanych terenów zielonych [ha]
37.	Liczba instalacji, wytwarzających ciepło z wykorzystaniem biopaliw i technologii ekologicznych zainstalowanych w obiektach produkcyjnych [szt.]
38.	Powierzchnia zagospodarowanych terenów zielonych [ha]
39.	Liczba mieszkańców gminy objętych oczyszczaniem ścieków [osoby]
40.	Liczba wydanych decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji
41.	Powierzchnia terenów wskazanych w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego

II.

INFRASTRUKTURA

WSKAŹNIKI I MIERNIKI

INFRASTRUKTURA TECHNICZNA	
WSKAŹNIKI	
1.	Udział ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej do ludności ogółem [%]
2.	Udział ludności korzystającej z sieci wodociągowej w ludności ogółem [%]
3.	Drogi publiczne o twardej nawierzchni na 100 km ²
4.	Drogi publiczne o twardej nawierzchni na 1000 mieszkańców
5.	Procent dróg o dobrej nawierzchni na obszarze gminy do ogółu dróg [%]
6.	Zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych na 1 mieszkanie [MWh]
7.	Zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca [MWh]
8.	Liczba abonentów telefonii przewodowej na 1000 mieszkańców
9.	Zużycie wody z sieci wodociągowej przez jednego mieszkańca [dam ³ /rok/osobę]
10.	Wydatki gminy na drogi publiczne gminne na 1 mieszkańca
11.	Wydatki gminy na oświetlenie ulic na 1 mieszkańca [zł]
MIERNIKI	
1.	Długość dróg publicznych gminnych o nawierzchni utwardzonej [km]
2.	Wielkość nakładów poniesionych przez gminę na budowę dróg [zł]
3.	Długość przebudowanych i zmodernizowanych odcinków dróg gminnych [km]
4.	Długość wyremontowanych dróg [km]
5.	Ilość przebudowanych i zmodernizowanych przepustów i mostów [szt.]
6.	Długość wybudowanych ciągów rowerowych przy drogach [km]
7.	Długość wybudowanych chodników przy drogach gminnych [km]
8.	Nakłady poniesione przez gminę na poprawę stanu chodników [zł]
9.	Nakłady poniesione przez gminę na poprawę stanu oświetlenia ulicznego [zł]
10.	Ilość zmodernizowanych przejść dla pieszych [szt.]
11.	Liczba nowo zrealizowanych punktów oświetleniowych [szt.]
12.	Liczba parkingów na terenie gminy [szt.]
13.	Liczba wsi posiadających oświetlenie energooszczędne [szt.]
14.	Nakłady poniesione przez gminę na budowę parkingów [zł]
15.	Ogólna długość sieci kanalizacyjnej na terenie gminy [km]
16.	Ogólna długość sieci wodociągowej na terenie gminy [km]
17.	Wielkość nakładów poniesionych przez gminę na remont dróg [zł]
18.	Liczba zmodernizowanych kotłowni [szt.]
19.	Liczba zmodernizowanych lokalnych systemów grzewczych [szt.]
20.	Liczba zmodernizowanych/nowo wybudowanych boisk sportowych [szt.]
21.	Liczba odnowionych świetlic przeznaczonych dla lokalnych społeczności [szt.]
22.	Liczba punktów dostępu do szerokopasmowego Internetu [szt.]
23.	Powierzchnia zagospodarowanego nabrzeża Zalewu Wiślanego [ha]
24.	Liczba zbudowanych przystani [szt.]
25.	Powierzchnia zagospodarowanych plaż [ha]

BUDOWNICTWO I GOSPODARKA MIESZKANIOWA	
WSKAŹNIKI	
1.	Liczba użytkowników lokali komunalnych zalegających z opłatami za mieszkania do wszystkich użytkowników mieszkań komunalnych [%]
2.	Liczba mieszkań wyposażonych w instalacje – w % ogółu mieszkań
3.	Liczba mieszkań na 1000 ludności [szt.]
4.	Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 mieszkańca [m ²]
5.	Mieszkania oddane do użytku na 1000 ludności [szt.]
6.	Przeciętna powierzchnia użytkowa oddawanego mieszkania [m ²]
7.	Udział mieszkań komunalnych w ogólnej ilości [%]
8.	Wydatki gminy na gospodarkę mieszkaniową ogółem na 1 mieszkańca [zł]
9.	Wydatki na gospodarkę mieszkaniową w tym wydatki majątkowe na 1 mieszkańca [zł]
10.	Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania wg własności zasobów [w m ²]
MIERNIKI	
1.	Powierzchnia terenów uzbrojonych [ha.]
2.	Nakłady na modernizację budynków komunalnych [zł]
3.	Liczba mieszkań w zasobach zakładów pracy [w szt.]
4.	Liczba mieszkań w zasobach osób fizycznych [w szt.]
5.	Liczba mieszkań w zasobach gminy (komunalne) [w szt.]
6.	Liczba przyznanych przez gminę dodatków mieszkaniowych [w szt.]
7.	Kwoty przyznanych przez gminę dodatków mieszkaniowych [zł]
8.	Zaległości w opłatach za mieszkanie w zasobach gminy [w tys. zł]
9.	Liczba nowych budynków oddanych do użytkowania ogółem [w szt.]
10.	Powierzchnia użytkowa w nowych budynkach [w m ²]
11.	Liczba mieszkań ogółem [w szt.]
12.	Liczba mieszkań zasobie gminnym w o zaległościach w opłatach ponad 3 miesiące [w szt.]
13.	Liczba izb [w szt.]
14.	Powierzchnia użytkowa mieszkań [w m ²]
15.	Liczba mieszkań wyposażonych w łazienkę [w szt.]
16.	Liczba mieszkań wyposażonych w centralne ogrzewanie [w szt.]
17.	Liczba mieszkań wyposażonych w wodociąg [w szt.]
18.	Liczba mieszkań wyposażonych w ustęp spłukiwany [w szt.]
19.	Liczba budynków krytych azbestem [w szt.]
INFRASTRUKTURA WODNO SCIEKOWA I GOSPODARKA ODPADAMI	
WSKAŹNIKI	
1.	Średnie zużycie wody w gospodarstwach domowych [w m ³]
2.	Ilość wody z wodociągów przypadającej na 1 mieszkańca [w m ³]
3.	Ilość wody z wodociągów przypadającej na 1 odbiorcę [w m ³]
4.	Korzystający z instalacji sieciowych w % ogółu ludności
5.	Korzystający z wodociągu w % ogółu ludności

6.	Korzystający z kanalizacji w % ogółu ludności
7.	Sieć rozdzielcza na 100 km ² [w km] ,w tym sieć wodociągowa sieć kanalizacyjna
8.	Oczyszczane ścieki komunalne i przemysłowe w ogólnej ilości wytwarzanych ścieków [%]
9.	Nie oczyszczane ścieki komunalne i przemysłowe (razem) w ogólnej ilości wytwarzanych ścieków [%]
10.	Zużycie wody na jednego mieszkańca [dam ³ /rok/osobę]
11.	Udział ludności korzystającej z sieci wodociągowej do ludności ogółem [%]
12.	Ilość odpadów komunalnych składowanych na składowiskach własnych i innych do odpadów wytworzonych w ciągu roku [%]
13.	Ilość odpadów komunalnych wykorzystanych gospodarczo do odpadów wytworzonych w ciągu roku [%]
14.	Udział wody z wodociągów dostarczanej ludności odpowiadającej wymaganiom sanitarnym [%]
15.	Udział odpadów wyselekcjonowanych w ogólnej ilości odpadów komunalnych zebranych [%]
16.	Ilość wytwarzanych odpadów komunalno – bytowych na mieszkańca w skali roku [m ³ /rok]
MIERNIKI	
1.	Długość czynnej sieci rozdzielczej ogółem [w km]
2.	Woda dostarczona gospodarstwom domowym [w dam ³]
3.	Liczba ludności korzystającej z sieci wodociągowej [w osobach]
4.	Poziom zużycia wody w gminie na potrzeby gospodarki narodowej i ludności ogółem w tym przemysł, rolnictwo, zużycie przez gospodarstwa domowe [w dam ³ /rok]
5.	Długość czynnej sieci kanalizacyjnej ogółem [w km]
6.	Długość sieci wodociągowej będącej w administracji gminy [w km]
7.	Ścieki odprowadzone [w dam ³]
8.	Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej [w osobach]
9.	Długość wykonanej kanalizacji deszczowej [m]
10.	Długość wykonanej kanalizacji burzowej [m]
11.	Ludność obsługiwana przez oczyszczalnie [w osobach]
12.	Ładunki zanieczyszczeń w ściekach po oczyszczeniu, BZT5,CHZT, zawiesina, azot ogólny, fosfor ogólny
13.	Ścieki wymagające oczyszczania odprowadzone do wód lub do ziemi [w dam ³]
14.	Liczba przydomowych oczyszczalni ścieków [w szt.]
15.	Liczba szamb na terenie gminy [w szt.]
16.	Liczba ludności objętej segregacją i selektywną zbiórką odpadów [osoby]
17.	Nakłady poniesione przez gminę na środki trwałe służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej [w tys. zł]
18.	Wartość inwestycji zrealizowanych przez gminę na rzecz poprawy gospodarki wodno - ściekowej [w tys. zł]
19.	Liczba pojemników do selektywnej zbiórki odpadów komunalnych [szt.]
20.	Odpady wytworzone w ciągu roku [tony]
21.	Odpady komunalne zebrane /1 mieszkańca [tony]

III.

SFERA SPOŁECZNA

WSKAŹNIKI I MIERNIKI

DEMOGRAFIA / POTENCJAŁ LUDZKI	
WSKAŹNIKI	
1.	Ludność w wieku przedprodukcyjnym w ludności ogółem [%]
2.	Ludność w wieku produkcyjnym w ludności ogółem [%]
3.	Ludność w wieku poprodukcyjnym w ludności ogółem [%]
4.	Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem
5.	Wskaźnik obciążenia demograficznego [%]
6.	Ludność na 1 km ² [osoby]
7.	Liczba zgonów na 1000 ludności [osoby]
8.	Przyrost naturalny [osoby]
9.	Saldo migracji [%]
10.	Liczba osób w wieku nieprodukcyjnym przypadająca na 100 osób w wieku produkcyjnym [osoby]
11.	Liczba osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym [osoby]
12.	Liczba osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym [osoby]
13.	Liczba osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym [osoby]
MIERNIKI	
1.	Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej) na tle liczby ludności ogółem i wg płci [osoby]
2.	Ludność w wieku produkcyjnym i wg płci [osoby]
3.	Liczba osób w wieku poprodukcyjnym i wg płci [osoby]
4.	Liczba zawartych małżeństw [szt.]
5.	Wymeldowania z obszaru gminy [osoby]
6.	Zameldowania do obszaru gminy [osoby]
7.	Saldo migracji wewnętrznych [osoby]
8.	saldo migracji zagranicznych [osoby]
9.	Ludność ogółem i wg płci [osoby]
10.	Ludność w wieku produkcyjnym mobilnym [osoby]
11.	Ludność w wieku produkcyjnym niemobilnym [osoby]
12.	Ludność wg płci i poziomu wykształcenia [osoby]
13.	Niepełnosprawni powyżej 15 lat i więcej [osoby]
14.	Liczba ludności wg ekonomicznych grup wieku i płci [osoby]
15.	Liczba osób niepełnosprawnych zamieszkujących gminę posiadających orzeczenia o niepełnosprawności [osoby]
16.	Liczba rodzin posiadających na utrzymaniu osoby niepełnosprawne, w tym dzieci [rodziny]
RYNEK PRACY	
WSKAŹNIKI	
1.	Stopa bezrobocia [w %]

2.	Udział bezrobotnych zarejestrowanych (ogółem) w liczbie ludności w wieku produkcyjnym [w %]
3.	Liczba pracujących kobiet [w %]
4.	Udział osób długotrwale bezrobotnych w liczbie bezrobotnych ogółem [%]
5.	Wskaźnik zatrudnienia [%]
6.	Liczba bezrobotnych absolwentów szkół w ogóle bezrobotnych [%]
7.	Struktura bezrobotnych wg wieku [%]
MIERNIKI	
1.	Liczba osób podejmujących pracę po raz pierwszy [w osobach]
2.	Liczba osób bezrobotnych biorących udział w szkoleniach [w osobach]
3.	Liczba osób bezrobotnych rozpoczynających działalność gospodarczą [w osobach]
4.	Liczba osób bezrobotnych objętych pracami interwencyjnymi [w osobach]
5.	Liczba osób bezrobotnych uczestniczących w programach aktywizacyjnych prowadzonych przez gminę [w osobach]
6.	Pracujący zarejestrowani – ogółem i wg płci [w osobach]
7.	Bezrobotni zarejestrowani – ogółem i wg płci [w osobach]
8.	Struktura bezrobotnych zarejestrowanych wg wieku i płci [w osobach]
9.	Liczba osób bezrobotnych ogółem [w osobach]
10.	Liczba osób pracujących wg sektorów [w osobach]
11.	Liczba osób bezrobotnych ogółem [w osobach]
12.	Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w wieku do 24 lat [w osobach]
13.	Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w wieku 50+ [w osobach]
14.	Liczba zarejestrowanych bezrobotnych wg płci [w osobach]
15.	Liczba zarejestrowanych bezrobotnych niepełnosprawnych [w osobach]
16.	Liczba bezrobotnych zarejestrowanych wg wykształcenia i płci [w osobach]
17.	Liczba bezrobotnych długotrwale [w osobach]
18.	Liczba bezrobotnych wg okresu przebywania na zasiłku [w osobach]
19.	Liczba bezrobotnych, którzy utracili prawo do zasiłku [w osobach]
20.	Liczba bezrobotnych absolwentów [w osobach]
POMOC SPOŁECZNA	
WSKAŹNIKI	
1.	Użytkownicy lokali komunalnych zalegający z opłatami za mieszkania do wszystkich użytkowników mieszkań komunalnych [%]
2.	Liczba gospodarstw domowych objętych pomocą społeczną do ogółu ludności [%]
3.	Wydatki gminy na opiekę społeczną w przeliczeniu na 1 mieszkańca [zł]
4.	Wydatki na opiekę społeczną ogółem na 1 mieszkańca [zł]
5.	Wydatki na pomoc społeczną w wydatkach gminy ogółem [%]
MIERNIKI	
1.	Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej [rodziny]
2.	Liczba osób korzystających z usług opiekuńczych [osoby]
3.	Liczba udzielonych świadczeń rodzinnych wg rodzajów [w sztukach]
4.	Kwoty udzielonych świadczeń rodzinnych wg rodzajów [zł]

5.	Liczba rodzin objętych pomocą gminy wg powodów przyznawania wsparcia [rodziny]
6.	Liczba świadczeń udzielanych przez gminę w ramach zadań własnych [szt]
7.	Liczba osób objętych opieką pracowników socjalnych [osoby]
8.	Liczba osób i rodzin objętych pomocą społeczną wg rodzajów pomocy [rodziny/osoby]
9.	Liczba rodzin niepełnych objętych pomocą społeczną wg liczby osób w rodzinie [rodziny]
10.	Liczba rodzin emerytów i rencistów objętych pomocą społeczną [rodziny]
11.	Liczba rodzin, które uzyskały świadczenia z tytułu niepełnosprawności członka rodziny [szt]
12.	Liczba świadczeń zrealizowanych przez GOPS na rzecz osób niepełnosprawnych [w szt.]
13.	Liczba gospodarstw domowych objętych pomocą społeczną [szt]
EDUKACJA I WYCHOWANIE	
WSKAŹNIKI	
1.	Wydatki na oświatę w wydatkach gminy ogółem [%]
2.	Absolwenci gimnazjów na 1000 ludności [osoby]
3.	Wydatki gminy na oświatę i wychowanie ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca [zł]
4.	Wydatki majątkowe gminy na oświatę w przeliczeniu na 1 mieszkańca [zł]
5.	Wydatki gminy na szkoły podstawowe w przeliczeniu na 1 mieszkańca [zł]
6.	Wydatki gminy na gimnazjum w przeliczeniu na 1 mieszkańca [zł]
7.	Wydatki gminy na opiekę przedszkolną w przeliczeniu na 1 mieszkańca [zł]
8.	Wartość nakładów finansowych poniesionych przez gminę na inwestycje w zakresie poprawy stanu i wyposażenia placówek oświatowych w pomoce dydaktyczne [zł]
9.	Wyniki sprawdzianu uczniów na zakończenie klas VI w odniesieniu do średniej wojewódzkiej
10.	Wyniki egzaminu gimnazjalnego w odniesieniu do średniej wojewódzkiej
11.	Udział wynagrodzeń nauczycieli w wydatkach gminy na oświatę [%]
12.	Koszty przypadające na 1 ucznia wg szkół [zł]
13.	Koszty oddziałów wg szkół [zł]
14.	Koszty dowożenia i dożywiania dzieci [zł]
15.	Średnia wysokość subwencji /1 ucznia wg szkół [zł]
16.	Ilość uczniów korzystających z pracowni komputerowych w stosunku do ogółu%
17.	Współczynnik skolaryzacji brutto -szkoły podstawowe [%]
18.	Współczynnik skolaryzacji brutto -szkoły gimnazjalne [%]
MIERNIKI	
1.	Liczba dzieci w wieku 3-6 w przedszkolach na 100 dzieci w tej grupie wiekowej [osoby]
2.	Liczba dzieci 6-letnich w przedszkolach [osoby]
3.	Liczba dzieci poniżej 3 – letnich w przedszkolach [osoby]
4.	Liczba dzieci w przedszkolach przypadających na 1 nauczyciela [osoby]
5.	Liczba uczniów przypadających na 1 nauczyciela w szkołach podstawowych [osoby]
6.	Liczba uczniów przypadających na 1 nauczyciela w gimnazjum [osoby]

7.	Liczba nauczycieli podnoszących kwalifikacje zawodowe [osoby]
8.	Liczba osób podnoszących kwalifikacje zawodowe w ramach kształcenia ustawicznego [osoby]
9.	Liczba uczniów korzystających z pomocy poradni psychologiczno – pedagogicznej [osoby]
10.	Liczba uczniów przypadających na jeden komputer z dostępem do internetu [osoby]
11.	Liczba uczniów przypadających na jeden komputer [osoby]
12.	Liczba nauczycieli wg stopnia mianowania [osoby]
13.	Liczba dzieci uczestniczących w programach ze wsparciem unijnym [osoby]
14.	Liczba uczniów przypadających na 1 nauczyciela w szkołach podstawowych – wg szkół [osoby]
15.	Liczba uczniów przypadających na 1 nauczyciela w gimnazjum – wg szkół [osoby]
16.	Liczba nauczycieli zatrudnionych w szkołach – wg stopnia mianowania [osoby]
17.	Liczba komputerów przeznaczonych do bezpośredniego użytku uczniów [szt.]
18.	Liczba komputerów z dostępem do internetu przeznaczone do użytku uczniów [szt.]
19.	Liczba pracowni komputerowych/liczba pomieszczeń [szt.]
20.	Liczba uczniów korzystających z pracowni komputerowych w skali tygodnia [osoby]
21.	Liczba uczniów ogółem przypadających na 1 komputer wg szkół [osoby]
22.	Liczba uczniów wg szkół [osoby]
23.	Liczba uczniów dowożonych [osoby]
24.	Liczba uczniów dożywianych [osoby]
25.	Liczba uczniów objętych nauczaniem indywidualnym [osoby]
26.	Liczba uczniów objętych nauką języków obcych [osoby]
27.	Liczba realizowanych godzin zajęć pozalekcyjnych – średnia w tygodniu [godziny]
28.	Liczba uczestników zajęć pozalekcyjnych w tygodniu [osoby]
29.	Liczba uczestników zajęć wyrównawczych w tygodniu [osoby]
30.	Liczba godzin zajęć wyrównawczych – średnia w tygodniu [godziny]
31.	Liczba nauczycieli zatrudnionych w szkole – wg lat stażu pracy [osoby]
32.	Liczebność oddziałów wg szkół [osoby]
33.	Stan zatrudnienia nauczycieli wg etatów przeliczeniowych [etat]
34.	Liczba utworzonych sal do zabaw dla dzieci w wieku 3-6 lat [szt.]
35.	Liczba zbudowanych, zmodernizowanych placów zabaw dla dzieci [szt.]
36.	Liczba szkół posiadających sale gimnastyczne [obiekty]
37.	Wynagrodzenia nauczycieli (brutto, z pochodnymi) wg stopnia mianowania [zł]
38.	Powierzchnia zmodernizowanej bazy edukacyjnej [m ²]
39.	Liczba nowo wprowadzonych form kształcenia ustawicznego [szt.]
40.	Liczba osób objętych kształceniem ustawicznym [osoby]
OPIEKA ZDROWOTNA	
WSKAŹNIKI	
1.	Liczba mieszkańców przypadających na 1 przychodnię [osoby]
2.	Liczba mieszkańców przypadających na 1 aptekę [osoby]
3.	Wydatki gminy na ochronę zdrowia ogółem na 1 mieszkańca [zł]
4.	Ilość udzielanych porad medycznych na 1 mieszkańca [porady]

MIERNIKI	
1.	Liczba ludności przypadającej na jednego lekarza ogólnego [osoby]
2.	Liczba ludności przypadającej na jednego lekarza rodzinnego [osoby]
3.	Liczba ludności przypadającej na jedną pielęgniarkę środowiskową [osoby]
4.	Liczba osób korzystających z wdrażanych programów profilaktycznych [osoby]
5.	Liczba przeprowadzonych badań przesiewowych [badanie]
6.	Liczba mieszkańców objętych badaniami przesiewowymi [osoby]
7.	Liczba zrealizowanych akcji prozdrowotnych [szt]
BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE	
1.	Liczba przestępstw ogółem na terenie gminy w skali roku [przestępstwo]
2.	Liczba przestępstw w skali roku wg rodzajów [przestępstwo]
3.	Liczba zdarzeń drogowych ogółem na terenie gminy w skali roku [zdarzenie drogowe]
4.	Liczba utonięć na terenie gminy w skali roku [utonięcie]
5.	Liczba wyjazdów jednostek OSP do pożarów
6.	Wysokość strat powstałych w wyniku pożarów [w tys. zł]
7.	Wartość mienia uratowanego z pożarów [w tys. zł]
8.	Liczba zmodernizowanych remiz strażackich [obiekt]
KULTURA I SPORT, ORGANIZACJE POZARZĄDOWE	
WSKAŹNIKI	
1.	Wydatki gminy na domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby na 1 mieszkańca [zł]
2.	Wydatki gminy na kulturę fizyczną i sport ogółem na 1 mieszkańca [zł]
3.	Ludność przypadająca na 1 placówkę biblioteczną [w osobach]
4.	Księgozbiór bibliotek na 1000 mieszkańców [w wolumenach]
5.	Wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika [w wolumenach]
6.	Czytelniczy bibliotek publicznych na 1000 mieszkańców [w osobach]
MIERNIKI	
1.	Liczba imprez kulturalnych organizowanych w skali roku [szt.]
2.	Liczba ofert programowych kulturalnych skierowanych do mieszkańców [szt.]
3.	Liczba ofert programowych sportowych skierowanych do mieszkańców [szt.]
4.	Liczba uczestników imprez kulturalnych w skali roku [osoby]
5.	Liczba uczestników imprez sportowych w skali roku [osoby]
6.	Liczba nowo powstałych organizacji pozarządowych [szt.]
7.	Liczba członków nowo powstałych organizacji pozarządowych [osoby]
8.	Liczba organizacji pożytku publicznego [szt.]
9.	Liczba rozwiązanych organizacji pozarządowych [szt.]
10.	Liczba bibliotek i fili [liczba obiektów]
11.	Liczba pracowników bibliotek [osoba]
12.	Wielkość księgozbioru [szt.]
13.	Liczba czytelników w ciągu roku [osoby]
14.	Wydatki z budżetu gminy na kulturę, w podziale na biblioteki, domy kultury, świetlice

	[w zł]
15.	Liczba zabytkowych obiektów podanych renowacji [obiekty]

IV.

SFERA GOSPODARCZA

WSKAŹNIKI I MIERNIKI

PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ	
WSKAŹNIKI	
1.	Udział ludności w wieku przedprodukcyjnym w stosunku do liczby ludności ogółem [%]
2.	Wskaźnik obciążenia demograficznego – liczba ludności w wieku nieprodukcyjnym w stosunku do liczby ludności w wieku produkcyjnym [%]
3.	Wskaźnik zatrudnienia kobiet (liczba pracujących do kobiet ogółem) [%]
4.	Udział jednostek z sekcji budownictwa w liczbie jednostek ogółem [%]
5.	Udział jednostek gospodarczych sektora prywatnego w stosunku do ogółu [%]
6.	Udział pracujących w usługach [%]
7.	Udział pracujących w sektorze usług rynkowych w ogólnej liczbie pracujących [%]
8.	Udział pracujących w sektorze prywatnym w ogólnej liczbie pracujących [%]
9.	Stopa zatrudnienia – liczba pracujących na 1000 mieszkańców
10.	Ogólny wskaźnik aktywności zawodowej – udział czynnych zawodowo w ludności w wieku 15 lat i więcej [%]
11.	Udział jednostek z sekcji przetwórstwa rolno-spożywczego w liczbie jednostek ogółem [%]
12.	Udział jednostek z sekcji rolnictwa, łowiectwa i leśnictwa w liczbie jednostek ogółem [%]
13.	Udział spółek z udziałem kapitału zagranicznego w liczbie jednostek ogółem [%]
14.	Udział spółek prawa handlowego w liczbie jednostek ogółem [%]
15.	Udział osób fizycznych w liczbie jednostek ogółem [%]
16.	Udział osób fizycznych w liczbie jednostek ogółem sektora prywatnego [%]
17.	Udział ludności w wieku poprodukcyjnym w stosunku do liczby ludności ogółem [%]
18.	Udział pracujących w liczbie ludności w wieku produkcyjnym [%]
19.	Udział jednostek gospodarczych sektora prywatnego w stosunku do ogółu [%]
20.	Udział ludności w wieku poprodukcyjnym w stosunku do liczby ludności ogółem [%]
MIERNIKI	
1.	Liczba podmiotów gospodarki narodowej wg ilości zatrudnionych i klas wielkości podmiotów [w szt.]
2.	Liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON – wg sekcji PKD [w szt.]
3.	Liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON – wg sektorów własnościowych [szt.]
4.	Liczba jednostek zarejestrowane wg PKD 2007 i rodzajów działalności
5.	Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców [w szt.]
6.	Liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON na 10 tys. ludności [szt.]
7.	Liczba podmiotów gospodarki narodowej nowo zarejestrowanych w rejestrze REGON na 10 tys. [szt.]
8.	Liczba podmiotów gospodarki narodowej wykreślonych z rejestru REGON na 10 tys. ludności [szt.]

9.	Liczba podmiotów gospodarczych ogółem [szt.]
10.	Liczba instytucji otoczenia biznesu [szt.]
11.	Przeciętne wynagrodzenie brutto [zł.]
12.	Powierzchnia terenów o charakterze inwestycyjnym [ha.],
13.	Ilość podmiotów gospodarczych świadczących e-usługi [szt.]
14.	Liczba sklepów [szt.]
15.	Liczba stacji paliw [szt.]
16.	Liczba instytucji otoczenia biznesu [szt.]
17.	Pozyskiwanie drewna (grubizny)w lasach państwowych [m ³]
18.	Pozyskiwanie drewna (grubizny)w lasach prywatnych [m ³]
ROLNICTWO	
WSKAŹNIKI	
1.	Udział powierzchni użytków rolnych w powierzchni gminy ogółem [%]
2.	Udział powierzchni użytków rolnych w gospodarstwach indywidualnych w powierzchni użytków rolnych ogółem [%]
3.	Udział gruntów ornych w powierzchni użytków rolnych [%]
4.	Udział powierzchni pozostałych gruntów i nieużytków w powierzchni gminy [%]
5.	Udział gospodarstw wyspecjalizowanych w jednej dziedzinie produkcji w ogólnej liczbie gospodarstw [%]
6.	Struktura gruntów w gminie [%]
7.	Udział pracujących w sektorze rolniczym w ogólnej liczbie pracujących [%]
8.	Powierzchnia użytków rolnych na 1 mieszkańca [ha]
9.	Powierzchnia przypadająca na 1 ciągnik [ha]
10.	Powierzchnia przypadająca na 1 kombajn [ha]
11.	Średnie plony zbóż [q z ha]
12.	Średnie plony roślin okopowych [q z ha]
13.	Średnie plony roślin strączkowych [q z ha]
14.	Średnie plony roślin oleistych [q z ha]
15.	Obsada zwierząt [w sztukach dużych]
16.	Wydatki na rolnictwo z budżetu gminy ogółem na 1 mieszkańca [zł]
MIERNIKI	
1.	Liczba gospodarstw zrzeszonych w grupach producenckich [szt.]
2.	Średnia wielkość gospodarstwa rolnego [ha]
3.	Liczba gospodarstw ekologicznych [szt.]
4.	Powierzchnia głównych upraw [ha]
5.	Powierzchnia gruntów wyłączonych z produkcji rolnej [ha]
6.	Powierzchnia użytków rolnych [ha]
7.	Struktura użytków rolnych [ha]
8.	Struktura zasiewów [ha]
9.	Powierzchnia upraw warzywnych [ha]
10.	Powierzchnia upraw zielarskich [ha]
11.	Powierzchnia upraw roślin energetycznych wg gatunków roślin [ha]
12.	Plony roślin energetycznych [t/ha]

13.	Powierzchnia nowo wdrożonych upraw energetycznych [ha]
14.	Powierzchnia sadów [ha]
15.	Pogłowie zwierząt wg rodzajów [szt.]
16.	Powierzchnia gleb wg klas [ha]
17.	Powierzchnia użytków ekologicznych[ha]
18.	Liczba gospodarstw rolnych na terenie gminy wg wielkości [szt.]
19.	Liczba mieszkańców zatrudnionych w leśnictwie [osoby]
20.	Liczba mieszkańców zatrudnionych w rolnictwie [osoby]
21.	Liczba gospodarstw agroturystycznych [szt.]
22.	Liczba producentów zdrowej żywności [gospodarstwa]
TURYSTYKA	
WSKAŹNIKI	
1.	Udział pracujących w sektorze turystycznym w ogólnej liczbie pracujących [%]
2.	Liczba turystów zagranicznych w stosunku do ogólnej liczby odwiedzających gminę [%]
3.	Stopień wykorzystania bazy noclegowej [%]
4.	Liczba miejsc noclegowych na 1000 mieszkańców[szt.]
5.	Liczba udzielonych noclegów w skali roku na 1000 mieszkańców [szt.]
6.	Wydatki na promocję gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca [zł]
MIERNIKI	
1.	Liczba turystów krajowych odwiedzających gminę w skali roku [osoba]
2.	Liczba turystów zagranicznych odwiedzających gminę w skali roku [osoba]
3.	Liczba turystów ogółem odwiedzających gminę w skali roku [osoba]
4.	Liczba stałych miejsc pracy w obszarze turystyki [etat]
5.	Liczba sezonowych miejsc pracy w obszarze turystyki [etat]
6.	Liczba imprez skierowanych bezpośrednio do turystów [szt.]
7.	Liczba wybudowanych obiektów turystycznych [szt.]
8.	Długość wybudowanych ścieżek rowerowych [km]
9.	Długość wytyczonych szlaków kajakowych [km]
10.	Długość oznakowanych szlaków turystycznych [km]
11.	Liczba hoteli /liczba miejsc noclegowych [szt.]
12.	Liczba pensjonatów/ liczba miejsc noclegowych [szt.]
13.	Liczba kwater prywatnych/ liczba miejsc noclegowych [szt.]
14.	Liczba obiektów zbiorowego zakwaterowania/ liczba miejsc noclegowych [szt.]
15.	Liczba gospodarstw agroturystycznych [szt.]
16.	Liczba placówek gastronomicznych [szt.]
17.	Liczba kempingów [szt.]
18.	Liczba pól namiotowych [szt.]
19.	Liczba obiektów turystycznych standaryzowanych wg kategorii [szt.]
20.	Liczba zagospodarowanych plaż [szt.]
21.	Powierzchnia terenów atrakcyjnych turystycznie w gminie [ha]
22.	Liczba punktów informacji turystycznej [szt.]
23.	Liczba firm świadczących usługi turystyczne [szt.]

24.	Liczba imprez promujących walory turystyczne miasta i gminy [szt.]
25.	Długość szlaków turystycznych włączonych w system szlaków międzynarodowych [km]
26.	Długość zrewitalizowanej linii kolejowej, kolei nadzalewowej [km]
27.	Liczba miejsc obsługi podróżnych [szt.]

V.

ZARZĄDZANIE GMINĄ

WSKAŹNIKI I MIERNIKI

WSKAŹNIKI I MIERNIKI	
1.	Struktura budżetu gminy wg % udziału składników w dochodach i wydatkach [w %]
2.	Struktura dochodów gminy wg rodzajów [w %]
3.	Dochód na 1 mieszkańca gminy [w zł]
4.	Wydatki na 1 mieszkańca gminy [w zł]
5.	Struktura wydatków wg rodzajów [w %]
6.	Wydatki na edukację i wychowanie w % do ogółu wydatków
7.	Wydatki na pomoc społeczną w % do ogółu wydatków
8.	Wskaźnik obsługi długu
9.	Wskaźnik ogólnego zadłużenia
10.	Wydatki inwestycyjne na 1 mieszkańca [w zł]
11.	Poziom wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem [%]
12.	Kwota pozyskanych środków z funduszy pomocowych krajowych [w zł]
13.	Kwota pozyskanych środków z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej [w zł]
14.	Kwota pozyskanych środków z Europejskiego Funduszu Społecznego (POKL) [w zł]